

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ เพื่อศึกษาแนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นการศึกษานอกโรงเรียน สาขาอาชีพจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ในศตวรรษที่ 21 โดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่อง ภูมิปัญญาชาวบ้าน และการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 3 รอบ รอบแรก เป็นแบบสอบถามปลายเปิด ให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับแนวโน้มในด้านต่าง ๆ ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การศึกษานอกโรงเรียนสาขาอาชีพจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ในศตวรรษที่ 21 ใน 4 ด้าน คือ ด้าน จุดมุ่งหมาย ด้านเนื้อหาและประสบการณ์ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัด และประเมินผลรวมมี 7 ข้อคำถาม จากคำตอบในรอบแรก ผู้วิจัยได้นำมาสร้างเป็นแบบสอบถาม รอบที่ 2 ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แล้วนำคำตอบจากแบบสอบถามรอบที่ 2 มาคำนวณหาค่ามัธยฐาน ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ แล้วสร้างแบบสอบถาม รอบที่ 3 โดยใช้ข้อความเดิม เพียงแต่แสดงตำแหน่งของมัธยฐาน ช่วงของพิสัยระหว่างควอไทล์ พร้อมทั้งลง ตำแหน่งที่ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนตอบในรอบที่ 2 แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนตอบอีกครั้ง จากคำตอบในรอบที่ 3 นี้ ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์หาค่ามัธยฐาน ฐานนิยม ค่าผลต่างระหว่าง มัธยฐาน กับฐานนิยม และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ เพื่อศึกษาความคิดเห็น ที่สอดคล้อง กันในแต่ละข้อความของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาสรุปผลเป็นแนวโน้มหลักสูตรท้องถิ่น การศึกษานอกโรงเรียนสาขาอาชีพจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ในศตวรรษที่ 21 ต่อไป

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยที่เป็นแนวโน้มด้านต่างๆ เกี่ยวกับ หลักสูตรท้องถิ่นการศึกษานอกโรงเรียน สาขาอาชีพจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ในศตวรรษที่ 21 มีสาระสำคัญดังนี้

ด้านที่ 1 ด้าน จุดมุ่งหมาย

1.1 จุดมุ่งหมายของหลักสูตรท้องถิ่นการศึกษานอกโรงเรียนสาขาศีพ จากภูมิปัญญาชาวบ้าน

แนวโน้มด้านจุดมุ่งหมายของหลักสูตรท้องถิ่นการศึกษานอกโรงเรียนสาขาศีพ จากภูมิปัญญาชาวบ้านในศตวรรษที่ 21 พบว่า ข้อความที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุดและมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน มีจำนวน ทั้งสิ้น 12 ข้อความ โดยเรียงลำดับตาม ค่ามัธยฐาน จากมากไปหาน้อย ดังนี้

- มีทักษะในการจัดการต่อชีวิตและทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น (มัธยฐาน = 4.97)
- เกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทยที่มีความสัมพันธ์ต่อชีวิต สังคม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เพิ่มขึ้น (มัธยฐาน = 4.94)
- สามารถนำภูมิปัญญาสาขามาประยุกต์ ใช้กับภูมิปัญญาไทยได้อย่างสอดคล้องกลมกลืน และเกิดความสมดุลขึ้น (มัธยฐาน 4.94)
- รู้จักการบริโภคให้อยู่ในความพอดี ใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในลักษณะที่ก่อให้เกิดความยั่งยืน (มัธยฐาน = 4.73)
- มีความสามารถในการผลิตและรู้จักการแปรรูปผลผลิตได้ (มัธยฐาน = 4.73)
- เกิดวิสัยทัศน์ในโอกาสของอาชีพเป็นผู้คิดกว้าง มองไกลตามกระแสโลกรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว (มัธยฐาน = 4.73)
- รู้จักการคิดวิเคราะห์ ซึ่งจะเป็นภูมิคุ้มกันไม่ให้ตกเป็นทาสของกระแสทางเศรษฐกิจ (มัธยฐาน = 4.73)
- เพื่อให้ผู้เรียนรู้และเข้าใจในหลัก "เศรษฐกิจพอเพียง" (มัธยฐาน = 4.59)
- เป็นผู้มีการวิจารณญาณในการกั่นกรองข้อมูลและรับข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และชุมชนได้ (มัธยฐาน = 4.59)
- เกิดทักษะในการรวมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพ (มัธยฐาน = 4.59)
- มีความมั่นคงในจิตใจ มีทักษะในการเผชิญกับเหตุการณ์ได้อย่างมีสติ มองเห็นปัญหาได้อย่างฉับไว (มัธยฐาน = 4.59)
- เพื่อส่งเสริมให้เกิดทักษะการจัดการอาชีพแบบครบวงจร (มัธยฐาน = 4.50)

1.2 ความมุ่งหวังของหลักสูตรในการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน

ผลการวิจัยแนวโน้มในด้านความมุ่งหวังของหลักสูตรในการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนพบว่าข้อความที่ผู้เชี่ยวชาญ มีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุดและมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน มีจำนวนทั้งสิ้น 9 ข้อความ โดยเรียงลำดับตามค่ามัธยฐานจากมากไปหาน้อยดังนี้

- จะเปิดโอกาสให้องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมมากขึ้นในการกำหนดวัตถุประสงค์ (มัธยฐาน = 4.83)
- องค์กรชุมชนจะเป็นผู้ร่วมในการวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชน (มัธยฐาน = 4.79)
- องค์กรชุมชนจะมีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนการสอนของหลักสูตรท้องถิ่น (มัธยฐาน = 4.79)
- องค์กรชุมชนจะเป็นผู้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชน (มัธยฐาน = 4.73)
- องค์กรชุมชนจะเป็นผู้ร่วมตัดสินใจในการเลือกแหล่งความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรบุคคล หรือทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นตน (มัธยฐาน = 4.73)
- องค์กรชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร โดยเป็นผู้ให้ข้อมูลในด้านสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชุมชน (มัธยฐาน = 4.67)
- องค์กรชุมชนจะมีส่วนร่วมในการส่งเสริมจริยธรรมให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน (มัธยฐาน = 4.67)
- การที่องค์กรชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วม ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในระยะเริ่มแรกจะให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพ องค์กรชุมชนก่อน โดยการเพิ่มศักยภาพด้านการศึกษา (มัธยฐาน = 4.50)
- องค์กรชุมชนจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยเป็นผู้ช่วยให้การสนับสนุนผู้สอน (มัธยฐาน = 4.50)

ด้านที่ 2 : ด้านเนื้อหาและประสบการณ์

แนวโน้มในด้านเนื้อหาและประสบการณ์ของหลักสูตรท้องถิ่นการศึกษา นอกโรงเรียนสาขาสายอาชีพ จากภูมิปัญญาชาวบ้าน ในศตวรรษที่ 21 พบว่า ข้อความที่ผู้เชี่ยวชาญ มีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุดและมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมีจำนวนทั้งสิ้น 10 ข้อความ โดยเรียงลำดับตามค่า มัธยฐานจากมากไปหาน้อย ดังนี้

- เป็นเนื้อหาความรู้ที่มีการเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของผู้เรียน (มัธยฐาน = 5)

- จะเป็นเนื้อหาที่สอดคล้อง กับวิถีชีวิตของท้องถิ่นอย่างแท้จริงบนพื้นฐาน
ปรีชา (ความรู้) ปฏิบัติ (ทักษะ) และปฏิเวธ (ทัศนคติ) (มัธยฐาน = 4.83)
- เนื้อหาที่มีความสอดคล้องกับความต้องการและสภาพปัญหาที่มีอยู่ในท้องถิ่น
(มัธยฐาน = 4.83)
- เนื้อหาได้มาจาก การวิเคราะห์ประสบการณ์จริง ของคนในท้องถิ่นนั้นๆ
(มัธยฐาน = 4.79)
- เป็นเนื้อหาบนพื้นฐานของภูมิปัญญาไทย ในสัดส่วนที่สมดุลกับภูมิปัญญาสากล
(มัธยฐาน = 4.73)
- เป็นเนื้อหาที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างปราชญ์ชาวบ้านกับผู้เรียน
(มัธยฐาน = 4.73)
- เป็นเนื้อหาที่มีการบูรณาการสูง สามารถสอนให้สัมพันธ์กับวิชาอื่นๆ ได้ (มัธยฐาน
= 4.73)
- ด้านทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพมีความสำคัญเป็นอันดับแรก ในการเรียนรู้เรื่องอาชีพ ก่อน
ด้านความรู้ และด้านทักษะ (มัธยฐาน = 4.67)
- การคัดเลือกเนื้อหาพิจารณา จากสภาพภูมิลักษณะ และทรัพยากรของท้องถิ่น
(มัธยฐาน = 4.67)
- ควรจะมีคณะกรรมการเพื่อคัดเลือกเนื้อหาซึ่งประกอบด้วยปราชญ์ชาวบ้าน, ผู้เรียน,
ผู้แทนองค์กรต่างๆ ในชุมชน ผู้แทนจากชุมชน (มัธยฐาน = 4.67)

ส่วนข้อความที่ผู้เชี่ยวชาญ เห็นด้วยในระดับมาก และมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน

มีจำนวน 4 ข้อความ ได้แก่

- เป็นเนื้อหาความรู้ที่ถูกต้องทันสมัยเหตุการณ์โลกในปัจจุบัน (มัธยฐาน = 4.41)
- เป็นเนื้อหาที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ระหว่างปราชญ์ชาวบ้าน
ต่างท้องถิ่น (มัธยฐาน = 4.32)
- จะมีเนื้อหาที่เกี่ยวกับการผลิตอย่างครบวงจร (มัธยฐาน = 4.33)
- จะมีเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับทักษะในการวิเคราะห์ (มัธยฐาน = 4.19)

ด้านที่ 3 ด้านการจัดการเรียนการสอน

3.1 กิจกรรมการเรียนการสอน

ผลการวิจัยแนวโน้มในด้านลักษณะการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรท้องถิ่น การศึกษานอกโรงเรียนสาขาอาชีพจากภูมิปัญญาชาวบ้านในศตวรรษที่ 21 พบว่า ข้อความที่ ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นด้วย ในระดับมากที่สุด และมีความเห็นที่สอดคล้องกันมีจำนวนทั้งสิ้น 8 ข้อความโดยเรียงลำดับตามค่ามัธยฐานจากมากไปหาน้อย ดังนี้

- เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่ให้ผู้เรียนปฏิบัติจริงเพื่อ ให้เกิด ประสิทธิภาพตรง (มัธยฐาน = 5.00)
- จัดกิจกรรมในลักษณะเครือข่ายการเรียนรู้จัดเวที “แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน” มีการ เชื่อมโยงความรู้ซึ่งกันและกัน (มัธยฐาน = 5.00)
- เป็นการเรียนรู้ภายในพื้นฐานของตนเองวิถีชีวิตของคนในชุมชน ผสมผสาน การเรียนรู้ภายนอกอย่างสมดุล (มัธยฐาน = 5.00)
- เป็นการเรียนรู้ที่สอดคล้องในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมในทุกกิจกรรม (มัธยฐาน = 5.00)
- การจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียนในลักษณะที่เน้นกระบวนการเรียนรู้มากกว่า การสอน (มัธยฐาน = 4.97)
- เป็นการเรียนรู้แบบองค์รวม เกิดการเรียนรู้ไปพร้อมกัน และให้เป็นความสัมพันธ์ เชื่อมโยงกัน (มัธยฐาน = 4.83)
- เป็นการจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้พบปะพูดคุย กับปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อศึกษา หลักการและแนวทางปฏิบัติ (มัธยฐาน = 4.59)
- เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ฝึกให้ผู้เรียนมีการอภิปราย และสรุปรวบยอด แนวความคิดร่วมกันแล้วจึงนำไปสู่การปฏิบัติ (มัธยฐาน = 4.50)

ส่วนข้อความที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นด้วยในระดับมากและมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน มีจำนวน 4 ข้อความด้วยกันได้แก่

- ให้ผู้เรียนเสนอโครงการจากวิถีชีวิตจริงของผู้เรียน (มัธยฐาน = 4.41)
- มีกิจกรรมที่เน้นทักษะด้านการจัดการทางอาชีพ (มัธยฐาน = 4.41)
- เป็นการถ่ายทอดในแบบวิถีธรรมชาติในลักษณะ “สอนโดยไม่ให้รู้ว่าสอน” (มัธยฐาน = 4.33)
- เป็นกิจกรรมในลักษณะ “การศึกษาดูงาน” จากปราชญ์ชาวบ้านต่างท้องถิ่น (มัธยฐาน = 4.25)

3.2 บทบาทของผู้สอนที่เป็นปราชญ์ชาวบ้าน

ผลการวิจัยแนวโน้มในด้านบทบาทของผู้สอนที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านของหลักสูตรท้องถิ่นศึกษานอกโรงเรียนสาขาอาชีพจากภูมิปัญญาชาวบ้านในศตวรรษที่ 21 พบว่า ข้อความที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุด และมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมี 7 ข้อความโดยเรียงลำดับตามค่ามัธยฐานจากมากไปหาน้อย ดังนี้

- เป็นแบบอย่างและเป็นผู้นำด้านวิถีคิด วิธีการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้าน (มัธยฐาน = 5.00)
 - เป็นผู้ใฝ่หาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (มัธยฐาน = 4.83)
 - เป็นที่ปรึกษาของผู้เรียน ให้คำแนะนำในกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้าน (มัธยฐาน = 4.79)
 - มีบทบาทเป็นทั้งผู้รับ และผู้ให้องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้าน (มัธยฐาน = 4.73)
 - เป็นผู้ที่เข้าใจในศักยภาพของผู้เรียนยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล (มัธยฐาน = 4.67)
 - มีความเมตตากรุณา เอื้ออาทรเป็นที่พึ่งของผู้เรียนได้ (มัธยฐาน = 4.59)
 - เป็นผู้จัดบรรยากาศ การเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ (มัธยฐาน = 4.59)
- ส่วนข้อความที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นด้วยในระดับมากและมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน

ดังมี 2 ข้อความ

- เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ และเป็นผู้ประสานแหล่งความรู้เกี่ยวกับปราชญ์ด้วยกัน (มัธยฐาน = 4.33)
- เป็นผู้นำในเรื่องประเพณีท้องถิ่น (มัธยฐาน = 4.25)

3.3 สื่อการเรียนการสอน

ผลการวิจัยแนวโน้มในด้านสื่อการเรียนการสอน ของหลักสูตรท้องถิ่นศึกษานอกโรงเรียนสาขาอาชีพ จากภูมิปัญญาชาวบ้านในศตวรรษที่ 21 พบว่า ข้อความที่ผู้เชี่ยวชาญ มีความเห็นด้วย ในระดับมากที่สุด และมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมีจำนวนทั้งสิ้น 5 ข้อความโดยเรียงลำดับตามค่ามัธยฐานจากมากไปหาน้อย ดังนี้

- เน้นการใช้สื่อที่เป็นของจริง สื่อที่ปฏิบัติได้จริงเป็นหลัก เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ (มัธยฐาน = 4.97)
- เป็นสื่อที่มีอยู่ในท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นสื่อที่เป็นทรัพยากรบุคคล หรือสื่อที่เป็นวัสดุสถานที่ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ฯลฯ (มัธยฐาน = 4.79)

- การศึกษาร่วมกับชุมชนอื่นๆ ต่างพื้นที่และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ (มัธยฐาน = 4.67)
- มีการใช้สื่อเสริม เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์อย่างเหมาะสม (มัธยฐาน = 4.59)
- เป็นโครงการที่ผู้เรียนเสนอปราชญ์ชาวบ้าน (มัธยฐาน = 4.59)

ด้านที่ 4 ด้านการวัดและประเมินผล

ผลการวิจัยแนวโน้ม ในด้านการวัดและประเมินผล หลักสูตรท้องถิ่น การศึกษานอกโรงเรียนสาขาอาชีพจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ในศตวรรษที่ 21 พบว่า ข้อความที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุดและมีความเห็นที่สอดคล้องกันมีจำนวน 10 ข้อความ โดยเรียงลำดับตามค่า มัธยฐาน และฐานนิยมจากมากไปหาน้อย ดังนี้

- เป็นการประเมินจากการปฏิบัติได้จริง หลังจากเรียนรู้ไปแล้วผู้เรียนสามารถนำสิ่งที่เรียนไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (มัธยฐาน = 5.00)
- เป็นการประเมินผลแบบองค์รวม คือ พิจารณาผู้เรียนอย่างรอบด้านและครอบคลุมพฤติกรรมทั้ง 3 ด้านคือ ด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านทัศนคติ (มัธยฐาน 4.97)
- การวัดและประเมินผล ควรเป็นการดำเนินการร่วมกันระหว่างผู้สอน , ผู้เรียน และชุมชน (มัธยฐาน = 4.94)
- การวัดและประเมินผลควรให้ผู้เรียนได้ทราบผล เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาตนเอง (มัธยฐาน = 4.79)
- การวัดผลมีจุดประสงค์เพื่อเป็นข้อมูล ในการพัฒนา ปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ (มัธยฐาน = 4.73)
- เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ประเมินกันเอง นอกเหนือไปจากที่ผู้สอนและชุมชนเป็นผู้ประเมิน (มัธยฐาน = 4.73)
- มีการประเมินผลใน 3 ขั้นตอน ก่อนจัดกิจกรรมการเรียนการสอน, ระหว่างจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และหลังจากจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (มัธยฐาน = 4.67)
- การวัดผลจะต้องสอดคล้องกับการสอนคือ วัดจากสิ่งที่เรียนจริง (มัธยฐาน 4.59)
- การวัดและประเมินผล ควรใช้วิธีหลากหลาย เช่น การสังเกตพฤติกรรม, การตรวจผลงาน, การใช้แฟ้มสะสมงาน (Portfolios) (มัธยฐาน = 4.59)
- มีการติดตามดูว่า สามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้จริงในชุมชนนั้นๆ (มัธยฐาน 4.59)

ส่วนข้อความที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นด้วยในระดับมาก และมีความเห็นที่สอดคล้องกัน

คือ

- ควรประเมินจากสภาพการดำรงชีวิตของผู้เรียนว่า ภายหลังเรียน ผู้เรียนมีการพัฒนามากขึ้นกว่าก่อนเรียนหรือไม่ (มีชยฐาน = 4.50)

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยดังที่สรุปมาแล้วข้างต้น ทำให้ทราบถึงแนวโน้มของหลักสูตรท้องถิ่นการศึกษานอกโรงเรียนสาขาอาชีพจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ซึ่งเป็นแนวโน้มที่จะเป็นไปได้ค่อนข้างมาก ดังจะได้อภิปรายผลต่อไปนี้

ด้านที่ 1 แนวโน้มในด้านจุดมุ่งหมาย

1.1 จุดมุ่งหมายของหลักสูตรท้องถิ่นการศึกษานอกโรงเรียนสาขาอาชีพจากภูมิปัญญาชาวบ้าน

จุดมุ่งหมายของหลักสูตรท้องถิ่นการศึกษานอกโรงเรียนสาขาอาชีพจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จากการวิจัย พบว่ามีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้ผู้เรียน มีทักษะในการจัดการต่อชีวิตและทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในลักษณะที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนซึ่ง สติลากรณ์ นาครทรรพ (2539) ได้ให้แนวคิดว่าการที่จะเกิดความยั่งยืนนั้น ก็คือการใช้ทรัพยากร และพลังงานในลักษณะที่ลดความสิ้นเปลืองความสูญเปล่า และมีการบำรุงรักษาหรือการใช้ในปริมาณ และลักษณะที่ไม่ทำให้ธรรมชาติเสียสมดุล ลักษณะดังกล่าวเป็นสิ่งที่พึงมีในตัวผู้เรียน และผู้เชี่ยวชาญยังเห็นว่าผู้เรียนจะต้องเป็นผู้รู้ และเข้าใจ ในหลักเศรษฐกิจพอเพียง ตระหนัก และเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทยที่มีความสัมพันธ์ต่อชีวิต สังคม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับชนิตา รัชพลเมือง (2531) ได้กล่าวไว้ว่า ทุกชุมชนย่อมมีการแสดงซึ่งภูมิปัญญาเหล่านี้โดยสิ้นเชิง ปัจจุบันคงเป็นที่ยอมรับกันว่า การพัฒนาตามแนวตะวันตก แต่เพียงประการเดียว ย่อมไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมไทย ชุมชนไทยยังมีของดีอีกมากที่ควรจะรักษาไว้ ของดีนี้มีทั้งในรูปของบุคคล ผู้ทรงภูมิเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ในรูปของศิลปะวัตถุอันงดงาม และทรัพยากรอันมีค่า ชลทิศย์ เอี่ยมถ้ำอ่างค์ และวิศนี สิตตระกูล (2533) ได้กล่าวถึงภูมิปัญญาชาวบ้านไว้ว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น ปัญหาด้านสุขภาพ การรักษาพยาบาล ด้านอาชีพและการผลิต เนื้อหาภูมิปัญญาชาวบ้าน ครอบคลุมสาระต่างๆ

ในการดำเนินชีวิตจึงสามารถนำมาแก้ปัญหาได้ ภูมิปัญญาชาวบ้านยังช่วยเสริมสร้างและดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของ สังคม จารีต ขนบธรรมเนียม ประเพณี ตลอดจนวิถีดำเนินชีวิตของชาวบ้าน

นอกจากนั้นแนวโน้มในด้านจุดมุ่งหมาย ของหลักสูตรท้องถิ่น การศึกษานอกโรงเรียนสาขาอาชีพจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ยังมีจุดมุ่งหมาย ต้องการให้ผู้เรียนสามารถนำภูมิปัญญาสากลมาประยุกต์ใช้กับภูมิปัญญาไทยได้อย่างสอดคล้องกลมกลืนและเกิดสมดุลขึ้น สอดคล้องกับ ประกอบ ใจมัน (2539) พบว่า มีความจำเป็นที่จะต้องประยุกต์วิชาการสมัยใหม่เข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะเทคนิค วิธีการที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นใช้เป็นเทคนิค วิธีการ แบบเก่า ๆ ถ้าสมัยงานซับซ้อน ถ้ามีเครื่องมือที่ทันสมัยช่วยจะดียิ่งขึ้นไม่ถ้าทำงานมีคุณภาพและเหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน (อภิชาติ ทองอยู่, 2538) และ ประเวศ ะสิ (2530) ได้กล่าวว่าควรมีการเชื่อมโยงวิชาสากลกับท้องถิ่นเข้าด้วยกัน ซึ่งจะเกิดผลประโยชน์ซึ่งกันและกันจะช่วยย้่ววิชาการท้องถิ่น ภูมิปัญญาชาวบ้านพัฒนาต่อไป ขณะเดียวกันอะไรที่ชาวบ้านทดลองทำแล้วดีมันก็เข้าไปสู่ภูมิปัญญาสากล ทำให้ภูมิปัญญาสากลดีขึ้นด้วย จุดมุ่งหมายต่อมามุ่งให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการรวมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพสอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2535) • ที่ได้ระบุถึงจุดมุ่งหมายของกลุ่มวิชาการงานและอาชีพว่า กลุ่มวิชานี้มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนเกิดทักษะและกระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม มุ่งให้ผู้เรียนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ฝึกการทำงานเป็นกลุ่ม เป็นประเด็นสำคัญ นอกจากนั้นแล้วจุดมุ่งหมายยังมุ่งให้ผู้เรียนมีความสามารถในการผลิต และรู้จักการแปรรูปผลผลิตได้จนเกิดทักษะ การจัดการอาชีพแบบครบวงจร เป็นผู้คิดกว้าง มองไกลตามกระแสโลก รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว รู้จักการวิเคราะห์ ซึ่งจะเป็ภูมิคุ้มกันไม่ให้ตกเป็นทาสของกระแสทางเศรษฐกิจ และมีวิจารณ์ญาณในการกลั่นกรองข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และชุมชนได้ เป็นผู้ที่มีทักษะในการเผชิญกับเหตุการณ์ได้อย่างมีสติมองเห็นปัญหาได้อย่างฉับไว สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อุ่นตา นพคุณ และคณะ (2526) ที่ว่าแนวโน้มของการศึกษาในอนาคต ยังมีความจำเป็นที่จะกำหนดเป้าหมายทางการศึกษาที่เน้น การคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็นและผลการวิจัยของกรมวิชาการ (2536) พบว่าเป้าหมายของการจัดการศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2533-2543) มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ที่ทันสมัย ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และคิดเป็น คือรู้จักใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจได้แก่การรู้จักคิด คิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ และคิดจินตนาการ และยังสอดคล้องกับ อารุง จันทวานิช (2540) ได้กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรในอนาคต มุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนรู้จักเลือก คิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ คาดการณ์ ตัดสินใจถูกต้อง มีความคิดสร้างสรรค์ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล

ผลการวิจัยยังพบว่าข้อความที่ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน และมีค่ามัธยฐานสูงที่สุดกว่าข้อความอื่นๆ คือ เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในการจัดการต่อชีวิตและทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น (มัธยฐาน = 4.79) อาจจะเป็นเพราะว่าเนื่องจากในปัจจุบันวิกฤติด้านสิ่งแวดล้อมได้ถูกทำลายไปมาก เป็นผลทำให้เกิดการรณรงค์ด้านการรักษาสิ่งแวดล้อมกันขึ้นในทุกวงการ ทั่วโลกต่างก็ให้ความสนใจในการจัดการกับสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ให้สมดุลมากยิ่งขึ้น เพื่อรักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อม และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไว้เพื่อคนรุ่นต่อไป จากเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีความเห็นด้วยอย่างสอดคล้องกันมากที่สุดที่จะให้ผู้เรียนในอนาคตเป็นผู้ที่มีจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม รู้จักการจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

ส่วนคำตอบในข้อความที่ผู้ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นที่สอดคล้องกัน แต่มีมัธยฐานที่ต่ำกว่าข้อความอื่นๆ คือ เพื่อส่งเสริมให้เกิดทักษะในการจัดการอาชีพแบบครบวงจร (มัธยฐาน = 4.50) เนื่องจากทักษะในการจัดการอาชีพแบบครบวงจร เป็นเรื่องค่อนข้างใหม่สำหรับคนไทยเพราะสังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม แบบดั้งเดิมมานานยังคุ้นเคยกับการจัดการอาชีพที่เป็นการผลิตอย่างไม่ครบวงจร คือยังไม่มีศักยภาพที่จะทำให้เกิดการจัดการแบบครบวงจรได้ในทันทีทันใดจึงต้องอาศัยระยะเวลาปรับพื้นความรู้ ความเข้าใจในเรื่องทักษะการจัดการอาชีพแบบครบวงจรให้กับทุกฝ่ายในระดับหนึ่งก่อนจึงจะทำให้จุดมุ่งหมายในข้อนี้บรรลุผล

1.2 ความมุ่งหวังของหลักสูตรในการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน

ในด้านความมุ่งหวังของ หลักสูตรท้องถิ่นการศึกษานอกโรงเรียน สาขาอาชีพ จากภูมิปัญญาชาวบ้าน ในศตวรรษที่ 21 พบว่า มีความมุ่งหวังให้องค์กรชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในทุกกระบวนการ คือองค์กรชุมชนจะเป็นผู้ให้ข้อมูลในด้านสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชุมชนเป็นผู้ร่วมตัดสินใจในการเลือก แหล่งความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน ร่วมในการวางแผนจัดกิจกรรม การเรียนรู้ในชุมชน ร่วมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ในการจัดกิจกรรมนั้นๆ พร้อมกันนี้ยังเป็นผู้ช่วยให้การสนับสนุนผู้สอนและส่งเสริมจริยธรรมให้เกิดขึ้น ในตัวผู้เรียน จนถึงการร่วมประเมินผลการเรียนการสอนด้วยและในการที่องค์กรชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรในระยะแรกเริ่มจะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพขององค์กรชุมชนก่อน โดยการเพิ่มศักยภาพด้านการศึกษา จะเห็นได้ว่าผู้เชี่ยวชาญเชื่อว่า การดำเนินงานด้านการศึกษาของชุมชนจำเป็นต้องให้ผู้ที่อยู่ในชุมชนนั้นมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนการดำเนินงานเป็นสำคัญซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ทองอยู่ แก้วไพฑูริย์ (อ้างถึงใน อังคณา วสุวรรณ์ 2542) กล่าวว่า การจัดการศึกษาเพื่อชีวิตของประชาชนจุดสำคัญอยู่ที่การเน้นให้ประชาชนมีสิทธิ มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อตนเองหรือเพื่อชุมชนของ

ตนเอง และ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2540) ให้แนวคิดว่า หลักสูตรการศึกษาควรเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหา เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วม และรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของทรัพยากรในท้องถิ่นให้ตระหนักถึง ความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมอย่างเพียงพอ เพื่อปกป้องและรักษาทรัพยากรท้องถิ่นที่กำลังถูกทำลายลง และสอดคล้องกับ รุ่ง แก้วแดง (2541) ที่ว่าการจัดการศึกษาเป็นสิทธิและหน้าที่ของชุมชนที่จะมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไม่ใช่ความรับผิดชอบของรัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว

และยังพบว่าข้อความที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นที่สอดคล้องกัน และมีค่ามัธยฐานสูงที่สุดกว่าข้อความอื่นๆ คือ จะเปิดโอกาสให้องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมมากขึ้นในการกำหนดวัตถุประสงค์ (มัธยฐาน = 4.83) จะเห็นได้ว่าในการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนที่มีต่อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้น การที่ให้องค์กรชุมชนมีบทบาทในการร่วมกำหนดวัตถุประสงค์ในหลักสูตรนั้นเป็นสิ่งสำคัญ เพราะวัตถุประสงค์เป็นความประสงค์ หรือความต้องการทางการศึกษาที่จะต้องมีการดำเนินการร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษากับองค์กรชุมชนเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียนในท้องถิ่นอย่างแท้จริงเนื่องจากองค์กรชุมชนจะเป็นผู้รู้ และเข้าใจในสภาพและปัญหาของชุมชนเป็นอย่างดี

นอกจากนั้นข้อความที่ผู้เชี่ยวชาญ ให้ความเห็นที่สอดคล้องกันแต่มีค่ามัธยฐานที่ต่ำกว่าข้อความอื่นๆ มี 2 ข้อความ ข้อความแรกคือการที่องค์กรชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในระยะเริ่มแรก จะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพองค์กรชุมชนก่อนโดยเพิ่มศักยภาพด้านการศึกษา (มัธยฐาน = 4.50) ในข้อความดังกล่าวจะเห็นได้ว่าผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นที่สอดคล้องกัน แต่มีมัธยฐานต่ำกว่าข้ออื่น ๆ อาจจะเป็นเพราะว่าผู้เชี่ยวชาญมีความเชื่อมั่นในศักยภาพขององค์กรชุมชน ว่าพวกเขาเหล่านั้นมี ความสามารถที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรเป็นอย่างดี เพราะองค์กรชุมชนมีความรู้ในเรื่องของชุมชนมากกว่าคนภายนอก อีกทั้งองค์กรชาวบ้าน ได้รับการพิสูจน์แล้วว่ามีความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากร และแก้ไขปัญหาของคน เช่น กรณีการรวมกลุ่มเพื่อจัดการด้านสิ่งแวดล้อม การรณรงค์ เพื่อการอนุรักษ์ และเสนอทางเลือก เพื่อการทำมาหากินที่ไม่ทำลาย ธรรมชาติ ทดแทนการล่าสัตว์ การตัดไม้เพื่อขยายการทำไร่ดั่งกรณีของ ชาวบ้านอำเภอนาทวีที่จังหวัดสงขลา เป็นต้น และในข้อความที่ 2 คือ องค์กรชุมชนจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยเป็นผู้ช่วยให้การสนับสนุนผู้สอน (มัธยฐาน = 4.50) ในเรื่องที้องค์กรชุมชนเป็นผู้ช่วยให้การสนับสนุนผู้สอนนั้น ผู้เชี่ยวชาญอาจจะมองเห็นว่า ชุมชนควรมีบทบาทมากกว่าเป็นเพียงผู้สนับสนุนผู้สอน ควรจะมีส่วนร่วมสำคัญ ในทุกขั้นตอนที่สำคัญในการพัฒนาหลักสูตรตั้งแต่การกำหนดวัตถุประสงค์ไปจนถึงการประเมินผล

ด้านที่ 2 : แนวโน้มในด้านเนื้อหาและประสบการณ์

จากผลการวิจัยในด้านแนวโน้มของเนื้อหาและประสบการณ์ของหลักสูตรท้องถิ่นการศึกษานอกโรงเรียนสายอาชีพจากภูมิปัญญาชาวบ้านในศตวรรษที่ 21 พบว่า จะเป็นเนื้อหาที่มีการเชื่อมโยงและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของท้องถิ่นอย่างแท้จริงบนพื้นฐานปรีชา (ความรู้) ปฏิบัติ (ทักษะ) และปฏิเวธ (ทัศนคติ) และการมีทัศนคติที่ค้ำต่อวิชาชีพจะช่วยเสริมให้การเรียนในเรื่องอาชีพมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเนื้อหาที่จะนำมาเรียนรู้อาจต้องมีความสอดคล้องกับความต้องการและสภาพปัญหาที่มีอยู่ในท้องถิ่น สอดคล้องกับแนวคิดของ สุมิตร คุณากร (2523) ที่ว่าการเลือกเนื้อหาวิชา ต้องคำนึงถึงความเชื่อถือได้และความเป็นแก่นสารของความรู้ สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในสังคม มีความสมดุลระหว่างความกว้าง และความลึกซึ่ง สนองความมุ่งหมายหลายประการ สอดคล้องกับวุฒิภาวะในการเรียนรู้และประสบการณ์ของผู้เรียน รวมทั้งสนองความต้องการและความสนใจของผู้เรียนด้วย สมคิด อิศระวัฒน์ (2532) กล่าวว่า ผู้เรียนสามารถบอกได้ว่า สิ่งที่คุณจะเรียน คืออะไร รู้ว่าทักษะและข้อมูลที่ต้องการ หรือจำเป็นต้องใช้อะไรบ้าง ผู้เรียนเป็นผู้ตระหนักในความต้องการของตนเอง และสอดคล้องกับ รายงานการสัมมนาของนิสิต ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2534) ที่ว่าการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน ต้องคำนึงถึงสภาพท้องถิ่นเป็นหลัก เพื่อปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น เพื่อจะนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ให้ตรงกับความ ต้องการของผู้เรียน เพราะผู้เรียนผู้ใหญ่ต้องการเรียนด้วยวิธีการที่ยืดหยุ่น เหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของตนเอง สุนทร สุนันท์ชัย (2533)

เนื้อหาที่เรียนส่วนหนึ่งได้มาจากการวิเคราะห์ประสบการณ์จริงของคนในท้องถิ่นนั้นๆ เป็นเนื้อหาที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างปราชญ์ชาวบ้านกับผู้เรียน หรือระหว่างปราชญ์ชาวบ้านกับปราชญ์ชาวบ้านต่างท้องถิ่น ดังที่ สงัด อุทรานันท์ (2527) กล่าวไว้ว่า เนื้อหาที่มาจากสอนด้วยวิธีการบอกเล่าให้ฟัง เมื่อผู้เรียนเรียนรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง หรือความรู้เบื้องต้นเหล่านี้ไปแล้ว ก็จะนำไปสู่การเกิดความคิดรวบยอด และเข้าใจในหลักการต่างๆ ตลอดจนนำไปเป็นรากฐานของการคิดแก้ปัญหา หรือเกิดความคิดสร้างสรรค์ต่อไป และ สอดคล้องกับ ประณี สังขะตะวรรณ (2534) ที่ได้เสนอแนวคิดไว้ว่า ในการเลือก เนื้อหาสาระที่เหมาะสมกับท้องถิ่น ซึ่งต้องอาศัยบุคลากรที่เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ โดยเฉพาะ ผู้เชี่ยวชาญ ในสาขาต่างๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้น

นอกจากนั้นแล้วเนื้อหาจะต้องมีการบูรณาการสูงสามารถสอนให้สัมพันธ์กับวิชาอื่นๆ ได้ และเนื่องจากเป็นการเรียนรู้ในเรื่องอาชีพ จึงควรมีเนื้อหาที่เกี่ยวกับการจัดการ ผลิตอย่างครบวงจร เนื้อหาเกี่ยวกับทักษะในการวิเคราะห์

เนื้อหาที่เรียนรู้จะต้องเป็นเนื้อหาที่ทันต่อเหตุการณ์โลกในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) ที่ว่า เนื้อหาวิชาควรมีความถูกต้อง ทันสมัย เนื่องจาก ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อารุง จันทวานิช (2540) ได้กล่าวถึงเนื้อหาว่าจะต้องมีเนื้อหาสาระทั้งความรู้ที่เป็นความรู้สมัยใหม่ และเนื้อหาพื้นฐานจะต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิต สอดคล้องกับความต้องการของบุคคล ชุมชน และสังคมไทย ในอนาคต

เป็นเนื้อหาที่อยู่บนพื้นฐานภูมิปัญญาไทย ในสัดส่วนที่สมดุลกับ ภูมิปัญญาสากล ในการคัดเลือกเนื้อหาควรพิจารณาจากสภาพภูมิลักษณะและทรัพยากรของท้องถิ่น โดยมีคณะกรรมการคัดเลือกเนื้อหา ซึ่งประกอบด้วยปราชญ์ชาวบ้าน ผู้เรียน ผู้แทนองค์กร ต่างๆ ผู้แทนจากชุมชน

ผลการวิจัยยังพบว่า ข้อความที่ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นที่สอดคล้องกัน และมีค่ามัธยฐานสูงที่สุดกว่าข้อความอื่นๆ คือ เป็นเนื้อหาความรู้ที่มีการเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของผู้เรียน (มัธยฐาน = 5.00) จะเห็นได้ว่าการเรียนการสอนที่มีเนื้อหาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียนเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนมากที่สุด ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน เนื่องจากเนื้อหาสาระดังกล่าวจะสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และตอบสนองความต้องการของผู้เรียน และชุมชนได้เป็นอย่างดี

ส่วนข้อความที่ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันแต่มีค่ามัธยฐานต่ำกว่าข้อความอื่นๆ คือจะมีเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับทักษะในการวิเคราะห์ (มัธยฐาน = 4.19) จะเห็นได้ว่า เนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับทักษะการวิเคราะห์เป็นสิ่งที่จำเป็น และสำคัญต่อการเรียนรู้ในทุกเรื่อง แต่การที่ผู้เชี่ยวชาญให้ความคิดเห็นในข้อความนี้อยู่ในระดับต่ำกว่าข้ออื่น อาจเนื่องมาจากทักษะในการวิเคราะห์เป็นเนื้อหาที่ลึกซึ้ง สอนให้เข้าใจได้ยาก เป็นทักษะที่ต้องผ่านกระบวนการทำงาน หรือการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพราะต้องอาศัยการมีเหตุผล ความสามารถในการแปลความคิดไปสู่การกระทำ จึงต้องมีความพร้อมทั้งตัวผู้สอนในด้านทักษะการถ่ายทอดและความพร้อมของผู้เรียนด้วยจึงจะทำให้เกิดทักษะการวิเคราะห์ได้

ด้านที่ 3 แนวโน้มด้านการจัดการเรียนการสอน

3.1 กิจกรรมการเรียนการสอน

ในด้านลักษณะการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นศึกษานอกโรงเรียน สายอาชีพจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ในศตวรรษที่ 21 พบว่า จะเป็นลักษณะการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนปฏิบัติจริงเพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรง สอดคล้องกับ ประเวศ วะสี (2538) ที่กล่าวว่า ยุทธศาสตร์ทางปัญญาที่สำคัญของชาติ คือ การปฏิรูปการเรียนรู้ โดยลดการถ่ายทอดเนื้อหาใน

ห้องเรียนให้มากที่สุด และปรับเป็นการศึกษาจากการสัมผัสจริงโดยให้ผู้เรียนสัมผัสความจริงทางธรรมชาติแวดล้อมรอบตัว สัมผัสความจริงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนสัมผัสความจริงจากการทำงานและกิจกรรม วินัย สายหงษ์ (2528) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นที่ดีไว้ว่า ควรเน้นการปฏิบัติจริง

กิจกรรมที่จัดควรเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดจากภายในพื้นฐานของตนเอง วิถีชีวิตของคนในชุมชนผสมผสานการเรียนรู้จากภายนอกอย่างสมดุล วิจิต นันทสุวรรณ (2528) ได้กล่าวไว้ว่าภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นประสบการณ์ที่ผ่านการกลั่นกรองมาแล้ว จนกลายเป็นวิถีชีวิตของชาวบ้าน โดยมีรดกทางวัฒนธรรมเป็นแนวพื้นฐาน

การจัดกิจกรรมควรจัดในลักษณะเครือข่ายการเรียนรู้ จัดเวที แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ให้ผู้เรียนได้พบปะพูดคุย ศึกษาดูงานกับปราชญ์ชาวบ้านเพื่อศึกษาหลักการและแนวทางปฏิบัติ พูนทรัพย์ ชาตวงษ์ (2532) ได้ให้แนวคิดว่าการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นควรมีการเชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้แก่นักศึกษาอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอหรือจัดให้มีการทัศนศึกษาเพื่อให้เกิดความกระตือรือร้นและได้มีประสบการณ์ตรง

เป็นกิจกรรมในลักษณะที่ให้ผู้เรียนเสนอโครงการจากวิถีชีวิตจริงของผู้เรียนเป็นการถ่ายทอดในแบบวิถีธรรมชาติในลักษณะ "สอนโดยไม่ให้รู้ว่าสอน" ทั้งนี้เพราะนักศึกษาทั่วไปมีความแตกต่างระหว่างบุคคลมากมายหลายแบบ ชอบการแนะนำมากกว่าการ ถูกสอน ต้องการที่จะนำตนเองมากกว่าให้ผู้อื่นบงการ (เชิขรศรี วิวิศริ, 2537)

มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้มากกว่าการสอน ประเวศ วะสี (2538) ได้กล่าวไว้ว่า ในสังคมยุคหลังอุตสาหกรรมซึ่งเป็นยุคของข้อมูลข่าวสารมนุษย์ต้องสามารถเรียนรู้อย่างเป็นพลวัต โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ที่มีประโยชน์ที่สุด ดังที่ Carl Rogers (1969 อ้างถึงใน สุรางค์ โค้วตระกูล, 2533) ได้กล่าวว่าการเรียนรู้ที่มีประโยชน์ที่สุดต่อการมีชีวิต คือ การเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ (Process of Learning)

กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นการเรียนรู้แบบองค์รวม เกิดการเรียนรู้ไปพร้อมกันและให้เป็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ให้ผู้เรียนมีการจัดอภิปรายและสรุปรวบยอดแนวความคิดร่วมกันเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ ในประเด็นนี้ นาดยา กัทรแสงไทย (2535) ได้สรุปลักษณะของกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาชีพระยะสั้นที่ดีว่า ควรส่งเสริมและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและแก้ปัญหาตามแนวทางของตนเอง

นอกจากนี้ควรจัดให้มีกิจกรรมที่เน้นทักษะด้านการจัดการทางอาชีพ และควรจัดให้มีการสอดแทรกในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมในทุกกิจกรรม สอดคล้องกับนโยบายของกรมการศึกษานอกโรงเรียน ในเรื่องการศึกษาพื้นฐานและต่อเนื่องในนโยบายด้านนี้ได้มีมาตรการที่จะพัฒนาการเรียนการสอนโดยปรับปรุงเนื้อหาของหลักสูตรให้สอดแทรก คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ถูกต้อง (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2534) อารุง จันทวานิช (2539) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรพื้นฐานให้มีการเรียนการสอน คุณธรรม จริยธรรม และสอดแทรกในการเรียนการสอนทุกวิชา จึงเป็นการปลูกฝังที่จริงจัง และต่อเนื่อง ก่อให้เกิดพฤติกรรมใหม่ที่ดีและยั่งยืน เป็นการพัฒนาคนให้เป็นคนที่สมบูรณ์

ผลการวิจัยยังพบว่า ข้อความที่ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน และมีค่ามัชฌมฐานสูงที่สุดกว่าข้อความอื่นๆ มี 4 ข้อความ คือ เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนปฏิบัติจริงเพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรง (มัชฌมฐาน = 5.00) , จัดกิจกรรมในลักษณะเครือข่ายการเรียนรู้ จัดเวที “แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน” มีการเชื่อมโยงความรู้ซึ่งกันและกัน (มัชฌมฐาน = 5.00) เป็นการเรียนรู้ภายในพื้นฐานของตนเอง วิถีชีวิตของคนในชุมชนผสมผสานการเรียนรู้จากภายนอกอย่างสมดุล (มัชฌมฐาน = 5.00) เป็นการเรียนรู้ที่สอดแทรกในเรื่อง คุณธรรม และจริยธรรมในทุกกิจกรรม (มัชฌมฐาน = 5.00) จะเห็นว่าข้อความทั้ง 4 ประการนั้น เป็นลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่เหมาะสมสอดคล้องกับการเรียนการสอน ในสายอาชีพ จากภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นอย่างยิ่ง เพราะการเรียนรู้ในสายอาชีพ จะต้องเน้นไปที่การปฏิบัติจริง ฝึกให้ผู้เรียนออกไปสัมผัสกับอาชีพที่อยู่ในชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนได้ความรู้ที่ติดตา ที่นำไปใช้ได้จริงส่งผลให้ผู้เรียนมีความรัก ความผูกพันกับท้องถิ่น และเกิดพลังในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และการเรียนรู้ที่จัดเครือข่ายการเรียนรู้ภายในชุมชนนั้นจะเป็นการนำไปสู่ การร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมเรียนรู้ ของคนในชุมชน นอกจากนั้นการนำองค์ความรู้ของภูมิปัญญาชาวบ้าน มาผนวกกับองค์ความรู้สมัยใหม่ ซึ่งเป็นองค์ความรู้จากภายนอกอย่างสมดุล จะทำให้ผู้เรียนสามารถนำภูมิปัญญาชาวบ้านของท้องถิ่นตนไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดความรู้สึกรักเห็นคุณค่า และหวงแหนท้องถิ่นของตนเอง ส่วนในเรื่องการจัดกิจกรรมที่สอดแทรก คุณธรรม และจริยธรรมในทุกกิจกรรม ก็จะทำให้เกิดความดีงามในตัวผู้เรียนอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อ

ตนเอง และผู้อื่น ซึ่งในโลกอนาคตผู้เรียนจะต้องมีคุณลักษณะที่เป็น ทั้งคนเก่ง คนดี ผู้เรียนจึงควร ได้รับการพัฒนาทั้งด้านความรู้ จริยธรรม ควบคู่กันไป เพื่อสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมที่มีสภาพเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาได้อย่างมีความสุข

ในข้อความที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นที่สอดคล้องกันแต่มีคำมธฐานที่ต่ำกว่าข้อความอื่นๆ คือ เป็นกิจกรรมในลักษณะการศึกษาดูงานจากปราชญ์ชาวบ้านต่างท้องถิ่น (มธฐาน = 4.25) ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าการศึกษาดูงานจากปราชญ์ชาวบ้านต่างท้องถิ่นอาจมีข้อจำกัดในเรื่องการเดินทางที่ต้องใช้เวลา และงบประมาณพอสมควร ประกอบกับจะต้องมีการเตรียมผู้เรียนให้มีความรู้ ความเข้าใจ กับสภาพปัญหา และประวัติของชุมชนที่ระจะไปศึกษาก่อนเพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องที่จะไปศึกษาเป็นอย่างดี จึงจำเป็นต้องเตรียมผู้ที่ป็นวิทยากรที่จะนำผู้เรียนไปศึกษาดูงานด้วย จึงเห็นได้ว่าเป็นกิจกรรมที่ต้องอาศัยความพร้อมของหลายฝ่ายด้วยกัน จึงจะเกิดประสิทธิผลในการศึกษาดูงาน

3.2 บทบาทของผู้สอนที่เป็นปราชญ์ชาวบ้าน

ในด้านบทบาทของผู้สอนในหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสาขาอาชีพจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ในศตวรรษที่ 21 พบว่า จะต้องมึลักษณะที่เป็นแบบอย่างและเป็นผู้นำในด้านวิธีคิดวิธีการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นผู้นำในเรื่องประเพณี ซึ่งเอนก นาคนบุตร (2534) กล่าวไว้ว่า ในการสอนวิชาชีพนั้นควรจะให้ภูมิปัญญาชาวบ้านให้มามีส่วนร่วมเนื่องจากบุคคลเหล่านี้เป็นผู้ที่ได้สะสมความรู้ ประสบการณ์ การปฏิบัติ ถ่ายทอดให้ลูกหลานในหมู่บ้านเป็นเวลานาน วินัย สายหงษ์ (2528) ได้ให้แนวคิดไว้ว่าครูผู้สอนวิชาชีพควรจะเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในวิชาชีพที่สอน

นอกจากนี้ปราชญ์ชาวบ้านยังมีบทบาทเป็นทั้งผู้รับและผู้ให้ในองค์ความรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พงษ์ ราศรีรัตนะ (2530) ที่พบว่า นักศึกษาทุกคนทุกประเภทวิชาต้องการครูที่มีความจริงใจ ตั้งใจในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์เป็นอันดับแรก ซึ่งในประเด็นนี้ รัตนา พุ่มไพศาล (2533) ได้ให้แนวความคิดไว้ว่า ครูควรมีความเชี่ยวชาญและทักษะในการสอน

และปราชญ์ชาวบ้านจะต้องเป็นผู้ประสานแหล่งความรู้เกี่ยวกับปราชญ์ชาวบ้านด้วยกันเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียน พร้อมทั้งเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ ในกิจกรรมทางการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้านแก่ผู้เรียน วิรัช กุณฑมาศ (2528) ได้ให้แนวคิดในเรื่องบทบาทของผู้สอนต่อการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนบทบาทไปจากเดิมที่เคยเป็นผู้ป้อนในชั้นเรียนโดยสอนเนื้อหาสาระของวิชาชีพให้กับผู้เรียน

มาเป็นผู้มีบทบาทเหมือนผู้อำนวยการความสะดวกให้คำปรึกษาแนะแนวไปพร้อมๆ กับการสอนด้วย สอดคล้องกับความคิดเห็นของ สุนทร โคตรบรรเทา (2530) ที่ว่า ครูผู้สอนนักศึกษาผู้ใหญ่ ทำหน้าที่แนะนำผู้อำนวยการความสะดวกในกระบวนการเรียนได้โดยทำหน้าที่เป็นวิทยากร ส่งเสริม ชี้แจงให้ผู้เรียนกำหนดเป้าหมายการเรียนเอง

ปราชญ์ชาวบ้าน จะต้องเป็นผู้เฝ้าหาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ในประเด็นนี้ พันธ์ หันนาคินทร์ (2528) ได้กล่าวถึงลักษณะของครูที่ดีว่าควรมีความสนใจ ค้นคว้าหาความรู้อยู่เสมอ พร้อมกันนั้นปราชญ์ชาวบ้านจะต้องมีจิตใจที่มีเมตตาต่อผู้เรียนและ ยอมรับในศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคนว่ามีความแตกต่างกัน ตรงกับแนวคิดของ เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2530) ที่กล่าวว่า มนุษย์เราแต่ละคน มีความแตกต่างกันทั้งในด้านประสบการณ์และความรู้สึก ซึ่งอาจจะทำให้การเรียนรู้ในสิ่งเดียวกันแตกต่างกันออกไป นอกจากนี้ผู้สอนที่เป็น ปราชญ์ชาวบ้านจะต้องเป็นผู้จัดบรรยากาศการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นอีกด้วย

ผลการวิจัยยังพบว่า ข้อความที่ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน และมีค่ามัธยฐานที่สูงที่สุดกว่าข้อความอื่น ๆ คือ เป็นแบบอย่างและ เป็นผู้นำด้านวิถีคิด วิธีการเรียนรู้ เกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้าน (มัธยฐาน = 5.00) จะเห็นได้ว่าผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นที่ สอดคล้องกันในระดับมากที่สุดเนื่องจากเป็นบทบาทที่ภูมิปัญญาชาวบ้านจะต้องเป็นตัวแทนของ ผู้เรียนเพราะปราชญ์ชาวบ้านมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ และส่งเสริมภูมิปัญญาไทย เป็นผู้นำ ชาวบ้านให้การยอมรับให้เป็นผู้นำตามธรรมชาติอยู่แล้ว เป็นผู้มีส่วนสำคัญในการช่วยแก้ปัญหาที่ เกิดขึ้นในชุมชน จากเหตุผลดังกล่าวผู้เชี่ยวชาญจึงเห็นว่าตรงกันว่าข้อความดังกล่าวเป็นบทบาทที่ ปราชญ์ชาวบ้านจะขาดเสียมิได้

ส่วนข้อความที่ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นที่สอดคล้องกัน แต่มีค่ามัธยฐานที่ ต่ำกว่าข้อความอื่นๆ คือ เป็นผู้นำในเรื่องประเพณีท้องถิ่น (มัธยฐาน = 4.25) การที่ผู้เชี่ยวชาญให้ ความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน แต่อยู่ในระดับคะแนนที่ต่ำกว่าข้อความอื่น อาจจะเป็นเพราะว่า มุมมองของผู้เชี่ยวชาญมองปราชญ์ชาวบ้านที่ให้น้ำหนักในเรื่องของอาชีพ มากกว่าเรื่องของ ประเพณี เนื่องจากเป็นการให้ทัศนะเกี่ยวกับเรื่องการทำมาหากิน แต่จะเห็นได้ว่าเรื่องของ ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นการสะสมการเรียนรู้อันด้านต่างๆ อย่างเชื่อมโยงกันซึ่งจะครอบคลุมตั้งแต่ อาชีพ ความเป็นอยู่ การศึกษา วัฒนธรรม และประเพณีด้วย ดังนั้น ปราชญ์ชาวบ้านนอกจาก จะเป็นผู้นำในด้านวิธีการเรียนรู้เรื่องอาชีพแล้ว ยังต้องมียุทธศาสตร์เป็นผู้นำด้านพิธีกรรม หรือ

ด้านที่ 4 : แนวโน้มด้านการวัดและประเมินผล

ในด้านการวัดและประเมินผลหลักสูตรการศึกษาออกโรงเรียนสายอาชีพ จากภูมิปัญญาชาวบ้านในศตวรรษที่ 21 พบว่าการวัดผลมีจุดประสงค์เพื่อเป็นข้อมูลในการพิจารณาปรับปรุง กระบวนการเรียนรู้ ทั้งผู้สอนและผู้เรียนเป็นการประเมินผู้เรียนอย่างรอบด้าน ครอบคลุมพฤติกรรมทั้ง 3 ด้าน คือด้านความรู้ ด้านทักษะและด้านทัศนคติ เอกวิทย์ ณ ถลาง (2539) ได้ให้แนวคิดว่าการวัดผลต้องไม่มุ่งเน้น เรื่องความรู้ ความจำ หรือพัฒนาการทางสมอง เท่านั้นแต่ต้องประเมินอย่างรอบด้านครอบคลุมไปถึงการประเมิน จริยธรรม คุณธรรม บุคลิกภาพ นิสัยใจคอ ความสามารถเฉพาะอย่าง และความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วย

มีการประเมินทั้ง 3 ชั้นตอน คือ ก่อนจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ระหว่างจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หลังจากจัดกิจกรรมการเรียนการสอน คณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ (2538) ได้ให้ข้อเสนอว่า ควรมีการวัดและประเมินทั้งช่วงก่อนเรียน ระหว่างเรียนและช่วงหลังเรียน ซึ่งสอดคล้องกับอำไพ ศิรณสาร (2530) ที่กล่าวว่า การประเมินผล ต้องมีการวัด และประเมินผลตั้งแต่ก่อนที่จะเรียนระหว่างเรียน และหลังเรียนโดยกล่าวว่าการประเมินช่วงก่อนเรียน มีจุดมุ่งหมายเพื่อสำรวจ ความสนใจ ความพร้อม ความต้องการ และทัศนคติ ส่วนการประเมินระหว่างเรียน มีจุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบกิจกรรม เนื้อหา ระยะเวลา ความรู้สึกรู้สีก ความกระตือรือร้นทั้งของผู้เรียนและผู้สอน และการปรับตัว สำหรับการประเมินหลังเรียน มีจุดมุ่งหมายเพื่อวัดความเข้าใจ เกี่ยวกับกระบวนการทางความคิด สร้างสรรค์ และการแสดงออก

ในการวัดผลนั้นจะต้องสอดคล้องกับการสอน คือ วัดจากสิ่งที่เรียนจริง และประเมินจากการปฏิบัติได้จริงคือหลังจากเรียนรู้ไปแล้วผู้เรียน สามารถนำสิ่งที่เรียนไปใช้ในชีวิตประจำวันได้และมีการติดตามดูว่าสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้จริงในชุมชนนั้น

การวัดและประเมินผลควรใช้วิธีการวัดที่หลากหลาย เช่น การสังเกต พฤติกรรม การตรวจผลงาน การใช้แฟ้มสะสมงาน (Portfolios) นอกจากนั้นการวัดและประเมินผลควรเป็น การดำเนินการร่วมกันระหว่างผู้สอน ผู้เรียน และชุมชน และควรเปิดโอกาส ให้ผู้เรียนได้ประเมินกันเองนอกเหนือไปจากที่ผู้สอนและชุมชนเป็นผู้ประเมิน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ กมลวรรณ มงคลศิริ (2529) ที่พบว่า ในการประเมินผลการเรียน ครูผู้สอนควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจประเมินผลการเรียนรู้ โดยชี้ให้ผู้สอน

เป็นแหล่งความรู้ ตลอดจนเป็นที่ปรึกษาและให้คำแนะนำ กชกร สังขชาติ (2527) ได้สรุปถึง
ลักษณะการเรียนการสอนที่ดีว่า ครูผู้สอนควรให้นักศึกษาได้มีโอกาสดึงผลความก้าวหน้าของ
ตนเองด้วย

ผลการวิจัยยังพบว่า ข้อความที่ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน
และมีค่ามัธยฐานที่สูงที่สุดกว่าข้อความอื่นๆ คือเป็นการประเมินจากการปฏิบัติได้จริง หลังจาก
เรียนรู้ไปแล้วผู้เรียนสามารถนำสิ่งที่เรียนไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (มัธยฐาน = 5.00) อาจจะเป็น
เพราะว่าผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า การเรียนในเรื่องอาชีพเป็นสิ่งที่สามารถประเมินผลการเรียนการสอน
โดยดูจากการปฏิบัติของผู้เรียน ในลักษณะระบุธรรมอย่างชัดเจนได้ เพื่อให้ได้ทราบว่าผู้เรียน
มีความรู้ และทักษะในเนื้อหาวิชาที่เรียน หรือไม่ เช่นผู้เรียนนำความรู้ที่เรียนไปประกอบอาชีพ
ในชุมชนของตนเองได้จริงหลังจากที่ได้เรียนรู้

ข้อความที่ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันและมีค่ามัธยฐานที่
ต่ำกว่าข้อความอื่นๆ คือ ควรประเมินจากสภาพการดำรงชีวิตของผู้เรียนว่าภายหลังเรียนผู้เรียน
มีการพัฒนามากขึ้นกว่าก่อนเรียนหรือไม่ (มัธยฐาน = 4.50) อาจจะเป็นเพราะผู้เชี่ยวชาญมองว่า
การประเมินพัฒนาการของผู้เรียนว่าเพิ่มขึ้นกว่าก่อนเรียนนั้นยังเป็นเรื่องรอง กว่าข้ออื่นๆ เพราะ
ถ้าพบว่าผู้เรียนมีพัฒนาการเพิ่มขึ้นกว่าก่อนเรียน แต่ผู้เรียนมิได้นำสิ่งที่ได้รับการพัฒนาเพิ่มขึ้นนั้น
ไปใช้ในชีวิตจริง ก็จะเป็นสิ่งที่ให้คุณค่าต่อผู้เรียนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

จากผลการวิจัยพอจะสรุปเป็นภาพรวมกว้างๆ ที่เป็นลักษณะเสนอแนวคิด
ที่เป็นองค์ความรู้ใหม่ได้ว่า ในอนาคต ช่วงศตวรรษที่ 21 นั้น จุดมุ่งหมายของหลักสูตรท้องถิ่น
การศึกษานอกโรงเรียนสาขาอาชีพจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ได้ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาไทย
มุ่งสร้างให้ผู้เรียนมองเห็นคุณค่าในภูมิปัญญาดั้งเดิม มีความภูมิใจในความเป็นไทยและสามารถ
นำเอาวิทยาการสมัยใหม่ซึ่งเป็นภูมิปัญญาสากลมาประยุกต์ใช้กับภูมิปัญญาไทยได้อย่าง
สอดคล้องกลมกลืน เพื่อให้เกิดความสมดุลเป็นการสร้างเอกภาพของชาติให้มีความพอดีระหว่าง
ความเป็นไทยกับความเป็นสากล มุ่งให้ผู้เรียนรักษาเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไทย ไว้ให้อยู่คู่
สังคมไทยตลอดไป

หลักสูตรท้องถิ่นการศึกษานอกโรงเรียนสาขาอาชีพจากภูมิปัญญาชาวบ้านในอนาคต
จะเปิดโอกาสให้องค์กรชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นในการกำหนดวัตถุประสงค์ไปจนถึง
การประเมินผล

เนื้อหาของหลักสูตรในอนาคตจะเป็นเนื้อหาความรู้ที่มีการเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของ
ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมองเห็นความเชื่อมโยงและความสัมพันธ์ระหว่างความคิด ทักษะในสาระ
การเรียนรู้ ผู้เรียนใช้ประสบการณ์ของตนเองในชีวิตจริง มาเชื่อมโยงกับเนื้อหาสาระที่

เรียนรู้ได้อย่างเป็นระบบ นอกจากนั้นจะต้องเป็นเนื้อหาบนพื้นฐานของภูมิปัญญาไทยในสัดส่วนที่สมดุล กับภูมิปัญญาสากล ซึ่งในเรื่องนี้เป็นเรื่องค่อนข้างค่านิยมการถ่ามาก ถ้าจะทำให้เกิดขึ้นจะต้องมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง หลักสูตรกับนโยบาย การจัดการในระดับกระทรวงและระดับชาติ ให้จัดระบบการศึกษาไทย โดยให้มีเนื้อหาการเรียนการสอนเรื่องภูมิปัญญาไทยในสัดส่วนที่ไม่แตกต่างไปจากวิชาการแบบสากล ในทุกระดับการศึกษา

ส่วนในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในอนาคตจะมีกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนเสนอโครงการจากวิถีชีวิตจริงของผู้เรียน เป็นการให้ความสำคัญกับการให้ผู้เรียนได้สร้างผลผลิตที่มีคุณภาพจากการปฏิบัติจริง ให้เป็นผู้คิดริเริ่ม ลงมือทำ และสามารถแก้ปัญหาด้วยตนเองได้ โดยมีผู้สอนเป็นผู้ช่วยให้คำแนะนำ

ในด้านสื่อการเรียนการสอนจะมีการใช้สื่อเสริมที่เป็นสื่อประเภทอิเล็กทรอนิกส์ เช่น การใช้อินเทอร์เน็ต ในการสร้างเครือข่ายของข้อมูล หรือ การใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) ประกอบการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น

สำหรับการวัด และประเมินผล จะมีการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ประเมินกันเอง นอกเหนือไปจากที่ผู้สอนและชุมชนเป็นผู้ประเมินโดยมุ่งพัฒนาการของผู้เรียนในทุกด้าน ทั้งด้านความรู้ ด้านทักษะ และยังรวมถึงด้านทัศนคติ ที่เน้นการมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพ การเป็นคนดี อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ในสังคม อย่างมีความสุข

ที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด เป็นการสรุปภาพรวมของแนวโน้มหลักสูตรท้องถิ่น การศึกษานอกโรงเรียนสาขาอาชีพจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ในศตวรรษที่ 21 จากผลการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ได้แนวโน้มของหลักสูตรท้องถิ่นในอนาคต

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. จากผลการวิจัยด้านจุดมุ่งหมายที่มีความสอดคล้องกันมากที่สุด 3 อันดับแรกคือ มีทักษะในการจัดการต่อชีวิต และทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น เกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทยที่มีความสัมพันธ์ต่อชีวิตสังคม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น สามารถนำภูมิปัญญาสากลมาประยุกต์ใช้กับภูมิปัญญาไทยได้อย่างสอดคล้องกลมกลืนและให้เกิดความสมดุลขึ้น กรมการศึกษานอกโรงเรียนหรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาควรมีการกำหนดจุดมุ่งหมายดังกล่าวลงในหลักสูตรของทุกระดับการศึกษา

2. ผลการวิจัยด้านเนื้อหาและประสบการณ์พบว่าจะมีเนื้อหาความรู้ที่มีการเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของผู้เรียนเป็นเนื้อหาบนพื้นฐานของภูมิปัญญาไทยในสัดส่วนที่สมดุลกับภูมิปัญญาสากล กรมการศึกษานอกโรงเรียนหรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาควรมีการจัดเนื้อหาสาระให้กับผู้เรียนในลักษณะให้มียอดความรู้ทั้งในส่วนที่เป็นภูมิปัญญาสากลและในส่วนที่เป็นภูมิปัญญาไทยในสัดส่วนที่สมดุลกัน

3. ผลการวิจัยด้านการจัดการเรียนการสอนพบว่า เป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนปฏิบัติจริง มีการเชื่อมโยงความรู้ซึ่งกันและกัน กรมการศึกษานอกโรงเรียน หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ควรมีการกำหนดนโยบายในการจัดการศึกษาในลักษณะที่ให้ผู้เรียนลงพื้นที่ปฏิบัติจริง ได้สัมผัสกับปราชญ์ชาวบ้าน มีประสบการณ์ตรงสัมพันธ์กับธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม มีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีความหลากหลายและมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะสื่อการเรียนประเภทสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่นคอมพิวเตอร์ช่วยสอน การสร้างเครือข่ายข้อมูลทางคอมพิวเตอร์

4. ผลการวิจัยด้านการวัดและประเมินผลพบว่า เป็นการประเมินจากการปฏิบัติได้จริง หลังจากเรียนรู้ไปแล้วผู้เรียนสามารถนำสิ่งที่เรียนไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ กรมการศึกษานอกโรงเรียนหรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาควรมีการจัดทำเครื่องมือวัดและประเมินผลให้มีความหลากหลาย และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยจัดทำเครื่องมือวัดผลที่เน้นการปฏิบัติจริง เช่น แบบสังเกต แบบประเมินพฤติกรรม และการจัดทำแฟ้มสะสมงาน (Port folio) เพื่อให้สามารถวัดพฤติกรรมของผู้เรียนได้ครอบคลุมในทุกด้าน

5. ควรมีการบันทึกสิ่งที่เป็นองค์ความรู้ของภูมิปัญญาชาวบ้าน ให้เป็นในรูปแบบของ "ธนาคารหลักสูตร" เนื่องจากองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้านกำลังสูญหายไปกับกาลเวลา

6. กรมการศึกษานอกโรงเรียน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีกระบวนการที่พัฒนาสถานศึกษาและเจ้าหน้าที่ในระดับพื้นที่ให้มีความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้สอดคล้องกับชุมชน

7. ระเบียบ กฎเกณฑ์ ที่เกี่ยวกับการจัดการวิชาชีพหลักสูตรท้องถิ่นต้องเปิดโอกาสให้มีการ
ความคิดเห็นสอดคล้องกับลักษณะของวิชาชีพนั้นๆ

8. เจ้าหน้าที่ของรัฐระดับท้องถิ่น ผู้นำในชุมชนทั้งผู้นำที่เป็นทางการ และผู้นำที่ไม่เป็น
ทางการ ควรมีส่วนช่วยสนับสนุนการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน
เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกของบุคคลในท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการติดตามผล จากการนำภูมิปัญญาชาวบ้าน มาใช้ในการจัด
การเรียนการสอน
2. ควรมีการศึกษากระบวนการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาชาวบ้าน
3. ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการนำองค์ความรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยเฉพาะเรื่อง
ที่มีคุณค่ามาใช้ในการเรียนการสอน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย